

Desentraliserejuvvon gealboovdáneami (DeKomp) guhkesáigge plána 2022–2025¹

Romssa ja Finnmárkku Dekomp ovttasbargoforum ođasmahtán miessemánu 24.b. 2022

Duogáš

DeKomp guhkesáigge plána lea ráhkaduvvon bidjat rámmaid bargat desentraliserejuvvon gealboovdáneami ortnegiin vuodđoskuvllas ja joatkkaskuvllas (DeKomp). Guhkesáigge plána lea mielddus báikkálaš gealboovdáneami doarjjaortnega váldoplánii mánáidgárddis ja vuodđooahpahas Romssas ja Finnmárkkus. Guhkesáigge plána lea Skuvlla ovttasbargoforuma reaidu ja galgá leat vuodđun oktasaš jahkásaš árvalussii Stáhtahálddašeaddjái mo juohkit doarjjaruđaid mearridanvuoddu/ohcamušaid vuoruhemiid mielde.

Plána galgá addit einnostahttivuodá sihke eaiggádiidda ja universitehtaide ja allaskuvllaide. Plána galgá čájehit ovttasbargoforuma váldorámmaid ja -vuoruhemiid guhkesáigge perspektiivvas. Jus lea áige guovdil, de plána sáhtá ráhkaduvvot vuollásaš fierpmádagaid plánaid vuodul.

Njuolggadusaid mielde² sáhtá DeKomp gehččojuvvot oktalaččat regionála ja desentraliserejuvvon ortnegiin ja erenoamášpedagogihka ja fáttmasteami gealboloktemiin ja ruhtaduvvot dáid surggiid rastá. Dat mearkkaša earret eará ahte regionála ja desentraliserejuvvon ortnega ruđaid sáhtá geavahit nannet fáttáid mat fusket erenoamášpedagogihkkii ja fáttmasteaddji praksisii, muhto Gealboloktema ruđat *eai* sáhte geavahuvvot eará fáttáide go dat mii bohtá ovdan gealboloktemis.

Ovttasbargoforuma doaibmabidjovuoruheamit galget leat dán plána vuodđun. Jus eai nagot bohtit ovttaide, de ovttasbargoforuma miellahtut sáhttet árvoštallat jienastit. Dakkár oktavuodas ii sáhte stáhtahálddašeaddji jienastit.

Romssa ja Finnmárkku hástalusat

1. mielddus lea bajilgovva muhtun váldohástalusain Romssas ja Finnmárkkus. Dán ulbmil lea váikkuhit dasa ahte DeKomp ovttasbargoforuma áirasat máhttet gávdnat mearridanvuoddu (ohcamušaid) mat bohtet, ja vuoruhit dárbbu mielde.

Čadahit 13 jagi oahppomannolaga orru leamen váldohástalusain. Regiovnas leat olu jávkamat, ja leat erohusat gaskal ovddeš Romssa ja Finnmárkku. Finnmárkkus unnimus olbmot čadahit skuvlla, muhto doppe lea maiddá eanemus lassánan čađaheamit mañimuš jagiid. Leat maiddá erohusat studerenráhkkanahhti oahppoprográmmain ja fidnofágalaš oahppoprográmmain.

Vuodđoskuvlasektoris dagahit privátaskuvllat 10 % skuvlalogus, 4,3 % ohppiin ja 5,8 % oahpaheaddjejahkeberguin. 8 gieldda gullet sáme giela hálddašanguvlui ja dasa lassan oahpahuvo sáme giellii ja sáme gielas eará gielddain Romssas ja Finnmárkkus. Su. 800 oahppis lea sáme giella oahpahuvo giellan ja su. 2000 oahppis lea sáme giel oahpahuvo. Leat vuosttažettiin sáhka davvisáme gielas oahpahuvo giellan. Su. 400 oahppis lea oahpahuvo kvenagielas dahje suomagielas nubbigiellan. Su. bealis regiovnna skuvllain lea ohppiidlohku vuollil 10 juohke jahkeeahkis. Dáin skuvllain

¹ Guhkesáigge plána árvoštallojuvo ja molsojuvo vuosttaš gearde 2022 miessemánu ja dasto juohke nuppi jagi. Ovttasbargoforum geahččala olahit harmoniserema guhkesáigge plánain Rekomp ja Gealboloktema várás

² <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

gaskamearálaččat 13 % oahpaheaddjehkebergguin oahpahit oahpaheaddjit gain ii leat dohkkehuvvon oahppu. Visotceahketskuvllain ges dagaha dát 3 % oahpaheaddjehkebergguin. Muhtun gielddain lea hástalus go oahpaheaddjiveahka boarásmuvvá. 10 % oahpaheddjiin Romssas ja Finnmárkkus leat 60+ jagi, muhto rievddada stuorrát fylkkas.

Dat mo oahppit vásihit oahppanbirrasa, rievddada, eai ge fylkkas leat čielga tendeanssat. Muhtun gielddat ovdánit negatiivvalaččat ohppiidskadeamis, earát ges ovdánit sakka bohtosiid hárrái. Fylkkas leat eanemus 9A-áššit dieđihuvvon Stáhtahálldašeadjái, go geahččá riikka oktilaččat. Váidagiin lea sáhka váilevaš fátmasteamis, ja eanaš lea sáhka das ahte láchin skuvllas ii oktiivástit oahppi dárbbuin. Áššiin main ollesolmmoš lea loavkašuhttán, oaidná Stáhtahálldašeadji oktavuoda gaskal skuvlla ja oahpaheddjiid gealbba dustet ohppiid geat hástalit.

Kandidáhttaiskadeapmi man UiT lea čađahan, čájeha ahte masterpedagogat (master oahpaheddjiid fágadidaktihkas, oahppojođiheamis, pedagogihkas, erenoamášpedagogihkas, logopediijas) eanaš bissot fylkkas ja sii leat ožžon barggu 1–2,5 jagi maŋŋá go gerge masteriin. Romssas ja Álttás oahppan kandidáhtat ásaiduvvet dábálaččat oahppogávoga lahka, dábálemos Romssa gávoga regiovdnii ja Oarje-Finnmárkku guvlui. Mii oaidnit stuorrát leavvama Finnmárkkus kandidáhtaid gaskkas geat leat oahpu váldán Álttás kandidáhtaid ektui geat leat váldán oahpu Romssas. Oahpaheaddjeoahpu kandidáhttaiskadeapmi Finnmárkkus čájeha ahte 63 % studeanttain rekrutterejuvvojit Finnmárkkus ja Davvi-Romssas. 1–2,5 jagi maŋŋá čađahuvvon oahpu almmuha 67 % ahte sii barget Davvi-Romssas dahje Finnmárkkus. Logut čájehit ahte kandidáhtaide ii leat váttis oažžut barggu čađahuvvon oahpu maŋŋá. Fylkka hástalus lea sihke doalahit sin fylkkas ja movttiidahttit sin ásaiduvvat miehtá fylkka.

Doabačilgehusat

Báikkálaš dárbbuid galgá vuođuštit Romssa ja Finnmárkku skuvlasektora hástalusaid ja sektorulbmiliid vuođu. Dehálemos ovttasbargoforumii lea dahkat buriid vuoruhemiid guovddáš gažaldagaid vuođu nugo a) Maid mii oaidnit dáin dáhtain? b) Manne mii oaidnit dan maid oaidnit? ja c) Maid mii galgat dahkat dainna?

Stáhtalaš doarjjaortnega váldoulbmil lea *nannejuvvon kollektiiva gealbu mánáidgárddiin ja skuvllain báikkálaš dárbbuid vuođu, bargoguoibmevuoda bokte universitehtain dahje allaskuvllain* (čuokkis 1.1 njuolggadusain³). Njuolggadusaid vuođu mii oaidnit dárbbu čielggadit doahpagiid *kollektiiva gealbu ja bargoguoibmevuotta*.

Kollektiiva gealbu

Lassi- ja joatkkaohppu skuvlasektora bargiid várás addojuvvo sihke individuálalaččat ja kollektiiva fálaldahkan. Ráđđehusa strategiija *Kvalitehtagealbu*⁴ addá skuvlaeaggáidda ekonomalaš doarjaga individuála joatkkaohppui 2025 rádjai. Individuála joatkkaohppu lea formaliserejuvvon ja addá oahppočuoggáid. Bálddalasat formaliserejuvvon joatkkaohppofálaldagaiguin addojuvvo doarjja lassiohppui doarjjaortnega bokte. Lassioahpu ulbmil lea nannet kollektiivva gealbba skuvllas, ja dat galgá dáhpuhuvvat bargoguoibmevuoda bokte universitehtain ja allaskuvllain. Dát lea deattuhuvvon badjeplánas⁵ guovddáš juolludaneaktun, mas gealbovdánandárbbut galget leat vuođuđun báikkálaš árvoštallamiidda ja fágalaš dialogii universitehtain dahje allaskuvllain.

³ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

⁴ https://www.regjeringen.no/contentassets/731323c71aa34a51a6febdeb8d41f2e0/kd_kompetanse-for-kvalitet_web.pdf

⁵ Báikkálaš gealbovdáneami doarjjaortnega váldoplána mánáidgárddis ja vuođuđoahpahas Romssas ja Finnmárkkus.

Proseassakvalitehta

Udir definere barggu kvalitehtain golmma suorggis: strukturkvalitehta, proseassakvalitehta ja boaduskvalitehta. Kollektiiva proseassat guoskkahit erenoamážit *proseassakvalitehta* suorggi mii máinnaša doaimma siskkáldas aktivitehtaid, ieš oahpahusbarggu. Dat mearkkaša ⁶

- Oahpaheaddji attáldagaid jođihit luohkáid ja oahppomannolaga.
- Positiivvalaš gaskavuodát gaskal oahppi ja oahpaheaddji.
- Buorre ovttasbargu gaskal skuvlla ja ruovttu.
- Oahppama buorre jođiheapmi, organisašuvdna ja kultuvra skuvllas

Oahppoplánaláhkaásahusa bajitoasis lea dát erenoamážit gozihuvvon 3.5. kapihttalas *Profešuvdnasearvevuolta ja skuvlaovdáneapmi* mii earret eará deattuha ahte

[b]uot bargit skuvllas galget aktiivvalaččat searvat profešunealla oahppansearvevuhtii ovdánahttin dihtii skuvlla. Dat mearkkaša ahte searvevuolta reflektere árvoválljemiid ja ovdánandárbbuid birra, ja geavaha dutkama, vásáhusvuodot máhtu ja ehtalaš árvvoštallamiid ulbmillaš doaibmabijuid vuodđun.⁷

Dasa lassin deattuha stuorradiggedieđáhus *Tett på*⁸ ahte buot bargit máná ja oahppi birra berrejit searvat gealboovdáneapmái, máná ja oahppi oahppamii ja ovdáneapmái buoremussan.

Kollektiiva gealboovdánanbarggu eaktu lea ahte skuvlaeaggádis **lea** ovddasvástádus sihkkarastit dárbbalaš ja doarvái gealbbu skuvllain ja **dat váldá** váldoovddasvástádusa ja ásaha dohkálaš vuogádaga oahpahusa kvalitehtaovdáneapmái, mas oahppit leat mielde árvvoštallamis (gč. § 13-3e). Dát mearkkaša ahte várrejuvvo áigi kollektiiva proseassaide.

Kollektiiva proseassat gáibidit áiggi ja vuodđudeami skuvllain, ja aiddo *áigevariábel* hástala. Danne lea hui dehálaš ahte skuvlaeaggádat, skuvlajođiheaddjit, oahpaheaddjit ja luohttámušolbmot leat ovttaoaivilis dain doaibmabijuin maidda várrejuvvo áigi kollektiivvalaččat. Go geahččat oahppoplánaláhkaásahusa bajitoasi 3.5. kapihttala *Profešuvdnasearvevuolta ja skuvlaovdáneapmi*, de oaidnit čielga rámma kollektiiva bargui skuvllas. Mii sáhttit defineret ahte lassiohppui plánejuvvon proseassat galget dáhpáhuvvat skuvlla ásahuvvon profešuvdnasearvevuoda rámmaid siste, mas rektor lea bajimus ovddasvástideaddji jođiheaddji.

Máhttu ollesolbmuid oahppama birra ja kollektiiva proseassaid modealla

Ollesolbmuid oahppama dutkamis mii diehtit ahte doaba *ollesolmmoš* fátmasta áddejumi das ahte olmmoš máhtá ja sáhtá váldit ovddasvástádusa alddis ja iežas daguin (Illeris, 2003).

Kognitiivvalaččat lea ollesolbmuid oahppama eaktu man muddui son ieš dáhttu oahppat dahje ii. Mokta dat mearrida, ii ge kapasitehta (Illeris, 2003). Sirrenmekanismmat sáhttet dagahit ahte ollesolbmot ohppet dan maid háliidit oahppat dan vuodul mii orru jierpmálaš sidjiide, ja mat resurssat sis leat. *Boasttuohppan* karakteriserejuvvo oahppamin mii sisdoalu dáfus ii vástit dasa mii lea oaivilduvvon (Illeris, 2003, 2012). Sáhttet leat boasttuáddejumit dahje konsentrašuvdnáváddu mat dahket ahte olmmoš ii ádde dan mii oahpahuvvo. *Bealuštus oahppama vuostá* dáhpáhuvvá go diedekeahtes psykalaš mekanismmat suddjejit olbmo oahppama vuostá mii muhtun láchkai sáhtá leat uhkideaddji, ráddjejeaddji dahje noađđin mentála balánsii. *Vuosteháhku oahppamii* sáhtá

⁶ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/kvalitetsarbeid-i-opplaringen/bruk-av-tall-og-data/#a160788>

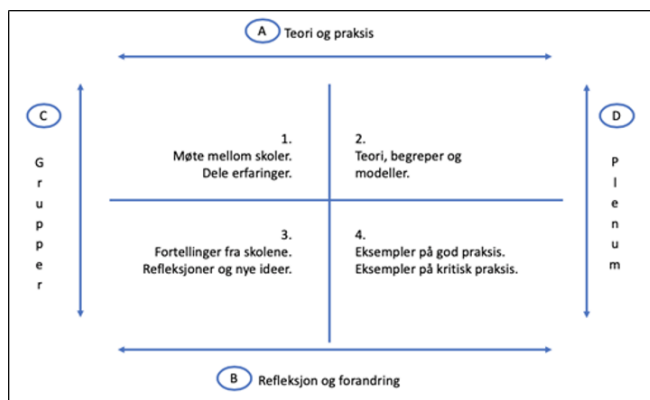
⁷ <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/3.-prinsipper-for-skolens-praksis/3.5-profesjonsfellesskap-og-skoleutvikling/?lang=nob>

⁸ Dieđ. St. 6 (2019–2020) *Tett på* – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

dáhpáhuvvat oahppandilálašvuodain go vásiha juoidá mii orru leamen unohassan, uhkideaddjin dahje dohkketmeahttumin. Dat lea dihtomielalaš dahku mii dahkko aktiivvalaččat dahje passiivvalaččat dilálašvuodas. Oahppanperspektiivvas lea stuorra vejolašvuolta vuostehágus ja gealdagiin, muhto praksisas sáhtá leat váttis daid dustet (Aas, 2013). Mekanismmat sáhttet ráddjet persovnnalaš ja kollektiiva ovdánahttinproseassaid skuvllas.

Oahpahus lassi- ja joatkkaoahpahussuorggis (EVU) lea máhttobargiid, dávjá alla oahppan oahpaheddjiid ja skuvlajođiheddjiid, deaivvadeapmi. Okta dovdomearka barggus maid máhttobargit barget, lea ahte dat vuodđuduvvo spesifihkka máhtuide mii lea oassin máhttovuođus (Irgens, 2007: Mausethagen, 2015). Dát lea justa nuppe láhkai go olbmot geat barget bargguid gohččumiid dahje prosedyraid vuodul. Vuostálasvuolta lea ahte máhttu lea olbmo duohken, ii ge prosedyras ii ge gohččumis, ja olbmot leat dákkár oktavuodas deháleamos resursa. Oahpahussektor lea doaibma mii lea hui sorjavaš máhttobargiin, ja máinnašuvvo máhttointensiiva doaibman (Irgens, 2007). Dáidu áddet oktavuoda gaskal *máhtto barggu* ja *proseassajođiheami* lea mielde legitimeremin rolla mii UH:s lea bargoguoibmevuodain. Sisdoallooassi lea álo dynámalaš, ja dan sáhtá heivehit dan vuodul mii bohtá ovdan kvalitatiiva ja kvantitatiiva analysain ja ovttaskas gielddaide gullelaš máhttovuođus.

Bargoguoibmevuoda ja skuvlavuodot proseassaid ovdánahttinproseassaid vuodđun lea ovttasdahkan oahppama (Klev & Levin, 2002) ja akšuvdnaoahppama (Tiller, 2006) prinsihpat. Organiserenvuohki mii diktá bargat kollektiiva proseassaiguin lea *dialogakonferánsamodealla* (Lund, Rotvold, Skrøvset, Stjernstrøm & Tiller, 2010⁹).



Govus 1 Dialogakonferánsa – heivehan Lund, Rotvold, Skrøvset, Stjernstrøm & Tiller (2010) vuodul

Modealla bovde dialogii teorijavuodot ja praksisvuodot vuoduštusaid birra, ja dan vuolggasadji lea ahte teoriija ja praksis leat ovdáneami komplementára sturrodagat ja ovttaárvosaš oasis.

Sámi perspektiivvat

Doarjjaortnega guovddáš ášši lea ahte bargoguoibmevuolta galgá gozihit sámi perspektiivvaid. Dát guoská doarjjaortnegiidda náššalalaččat. Sámi perspektiivva galgá áddet badjeláidestussan daid doaibmajuiide maiguin bargoguoibmevuodat barget. Sámi perspektiiva áigevuodilastojuvvo beroškeahhtá leat go skuvllas oahppit geat sámástit, dahje geain lea sámegeiel oahpahus, danne go sápmelaččain lea stáhtus Norgga eamiálbmogin, ja ahte sámegeielat leat virggálaš gielat almmolaš hálddašeamis.

⁹ Lund, T; Rotvold, L Aa; Skrøvset, S; Stjernstrøm, E; Tiller, T. Dialogkonferansen som læringsarena og pedagogisk utviklingsverktøy. FoU i praksis 2010; Volum 4 (1). ISSN 1504-6893.s 47–64.
<https://docplayer.me/1620948-Dialogkonferansen-som-laeringsarena-og-pedagogisk-utviklingsverktoy.html>

Bargoguoibmevuotta

Doarjjaortnega vuodđu lea ásahuvvon bargoguoibmevuotta gaskal skuvlaeaiggáda/skuvlaeaiggátčohkiid ja UH-sektora. Dát lea ovttárvosaš searvan, mas proseassa mainna ovttasbarget, galgá sihke ovdánahttit máhtu gielddas/fylkkagielddas/priváhta skuvllain vej. ovttaskas skuvlaeaiggádis ja oahpaheaddjioahpuin. Oahpaheaddjioahpuin oaivilduvvo sihke vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahppu, lektoroahppu ja erenoamášpedagogalaš oahput.

Bargoguoibmevuotta galgá addit mearridanvuodu mii čájeha¹⁰

- maid doaibmabijuid ohcá, geat galget searvat ja doaibmabijuid bistu.
- mo doaibmabijut devdet eavttuid juolludit doarjjaruđaid (gč. bajitoasi¹¹).
- guđe eaiggádat ja UH dat ovttasbarget doaibmabijuin.
- mo ruđaid háliida juohkit áigeovdilis doarjjavuostáiváldiid gaskka.
- ruhtageavaheami vejolaš koordináhtorfunkšuvdnii.
- skuvlaeaiggádiid 30 proseantasaš iežasoasi geavaheami

Gealboovdáneami ja raporterema ulbmilat

Doarjjaortnega njuolggadusat¹² muitala sihke ortnega ulbmila, ulbmiljoavkku ja ulbmiljoksosiid dovdomearkkaid birra.

Váldoulbmilat

1.1. čuoggá njuolggadusain leat dát vuoruheami váldoulbmilat: «nannejuvvon kollektiiva gealbu mánáidgárddiin ja skuvllain báikkálaš dárbbuid vuodul, bargoguoibmevuoda bokte universitehtain dahje allaskuvllain». Ortnege váldoulbmil lea nannet máhtu ja gealbbu vai šaddá ovttárvosaš fáladat, ja ovddidit buot mánáid ja nuoraid ovdáneami, oahppama ja loaktima. Ortnet galgá sihkkarastit ahte sámi perspektiivvat gozihuvvot skuvllas. Dát lea ovddasvástádus mii guoská viidábut go sámegeilat mánáide ja nuoraide. Lea sáhka kulturhearkivuodas ja bargat guottuiguin mat gusket mánáide ja nuoraide geain leat iešguđetlágan etnistehtat.

Lea maiddá ulbmil ahte ortnet galgá leat mielde viidáseappot ovdánahttimin oahpaheaddjioahpuid. Skuvlaeaiggádiid ja UH bargoguoibmevuoda bokte bohtet dutkit ja logaldallit lagat praksisuorggi ja sii sáhttet eanet fátmastit praksisvásáhusaid oahpahussii ja dutkamii. Studeanttat sáhttet váikkuhit ovdánahttinbargui, ja doaibmasearvevuotta sáhtta ásahit dutkan- ja ovdánahttinprošeavttaid maiguin sáhttet ovttasbarget. Dát addá dutkanvuodot ja praksislagaš oahpahusa oahpaheaddjioahpuin.

Sektorulbmilat

Mánáidgárddiid ja skuvllaid sektorulbmilat, maid Stuorradiggi lea mearridan stáhtabušehtas, leat ruhtageavaheami rámmat. Dát sektorulbmilat lea ráhkaduvvon vuodđooahpahussii, 2021 golgotmánu:

- Buohkain lea buorre ja fátmasteaddji oahppanbiras
- Mánát ja nuorat geat dárbbasit dan, ožžot veahki árrat vai buohkat besset ovdánahttit iežaset potenciálaid

¹⁰ <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/lokal-kompetanseutvikling/mandat-for-samarbeidsforum/>

¹¹ Báikkálaš gealboovdáneami doarjjaortnega váldoplána mánáidgárddis ja vuodđooahpahusas Romssas ja Finnmárkkus.

¹² <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

- Máhttosuorggi bargiin lea alla gealbu
- Buohkat lihkestuvvet oahppamis ja oahpus

Fátmmasteaddji oahppanberrasa sáhtta áddet iešguđet láhkai. Leat earret eará golbma iešguđetlágan dutkanparadigma (Kiuppis ja Hausstätter, 2014): 1) integreret doaibmahehttejuvvon olbmuid dábálaš ohppui, 2) fátmmastit marginaliserejuvvon joavkkuid dahje 3) atnit heterogena ohppiidoavkku girjájain, ja ahte oahppu galgá dustet dán girjáivuoda. Ovttasbargoforum vállje áddet fátmmasteaddji oahppanberrasa goalmát perspektiivva vuodul mas fátmmasteamis lea sáhka láhčit oahppanberrasa masa buot oahppit dovdet gullevašvuoda fágalaččat, sosiálalaččat ja kultuvrralaččat.

Sektorulbmilat galget leat dego rámma ruhtageavaheapmái. Lea dehálaš láhčit dili ovttárvosaš fáldagaide mánáide ja nuoraide, main ovttárvosašvuoda juksan eanaš oktavuodain mearkkaša meannudit iešguđet ohppiid sierra. Dasto láhkamearrádušat deattuhit ahte fáldat galgá ovddidit dearvvašvuoda, oahppama ja loaktima (oahpahušláhka, 1998).

Ulbmiljoksoset

Ulbmiljoksosiid dovdomearkkat njuolggadusaid vuodul leat¹³:

- Skuvllat leat čađahan skuvlavuđot gealbovdánandoaibmabijuid mat ovddidit kollektiiva ovdáneami.
- Doaibmabijut leat vuodđuduvvon skuvllaid dárbbuide, mat leat identifiserejuvvon báikkálaš proseassaid bokte main doaimmaid bargit leat leamaš mielde.
- Sámi perspektiivvat leat váldon vuhtii gealbodárbbu báikkálaš vuoruhemiin. Regiovnnas leat stuorra erohusat das man nannosit sámi perspektiiva vuhtto báikkálaš servodagas. Dán ferte váldit vuhtii gealbodárbbu vuoruheamis.
- Doaibmabijuid leat skuvlaeaggádat ja universitehta dahje allaskuvla ovttas plánen ja čađahan.
- Ovttasbargi universitehta dahje allaskuvla lea geavahan bargoguoibmevuoda vásáhusaid viidáseappot ovdánahttit oahpaheaddjioahpuid.

Dáin surggiin galgá raporteret. Dekomp bargoguoibmevuoha galgá addit elektrovnnalaš raportta juohke doaibmabijus. Raporterema áigemeari lea ođđajagimánu 15.b.

Gealbovdáneami ulbmiljoavkkut

Desentraliserejuvvon gealbovdáneapmi lea priváhta, gielddalaš ja fylkkagielddalaš skuvllaid várás Romssa ja Finnmárku regiovnnas. Njuolggadusain¹⁴ čuožžu ahte oahpaheaddjit, jodiheaddjit ja skuvlla eará bargit leat ortnega ulbmiljoavku. Ortnegii gullet priváhta skuvllat mat lea dohkkehuvvon friddjaskuvlálága § 2-1 vuodul seamma láhkai go almmolaš skuvllat.

Organiseren

Romssa ja Finnmárku skuvllat leat juhkkajuovvon iešguđet láhkai. Dán čájeha vuolábeale govus.

Finnmárko-regiovnat	Romsa-regiovnat	Fylkkagiella	Friddjaskuvllat	Stáhtalaš skuvllat
Nuorta-Finnmárku Várggát, Čáhcesuolu, Unjárga, Máttá-Várjjat, Deatnu,	Romssa gávppoga regiovdna Romsa, Gálsa ja Báhccavuotna	Nuortaregiovdna Oarjeregiovndna	Montessoriskuvllat Steinerskuvllat Riikkaidgaskasaš skuvllat Kristtalaš friddjaskuvllat	Sámi joatkkaskuvla Karášjogas Sámi joatkkaskuvla ja

¹³ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

¹⁴ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

<p>Bearalváhki ja Báhcavuotna. Oarje-Finnmárku Ákŋoluokta, Láhppi, Áltá, Hámmarfeasta, Muosát ja Davvinjarga. Gaska-Finnmárku Gáŋgaviika, Davvisiida, Porsáŋgu, Kárášjohka ja Guovdageaidnu.</p>	<p>Siskkit Gaska-Romsa Beardu, Málatvuopmi, Siellat, Loabák, Divrrát Olggut Gaska-Romsa Sážžá, Orjješ-Ráisa Davvi-Romsa Ivgu, Omasvuotna, Gáivuotna, Návuotna, Ráisa, Skiervá Mátta-Romsa Rivtták, Ivvárstádik, Dieiddanuorri, Giehtavuotna, Hárstták Longyearbyen</p>		<p>Profiilaskuvllat Eará</p>	<p>boazodoalloskuvla (Guovdageainnus)</p>
--	--	--	-------------------------------------	---

Ovttasbargoforum hástala gielddaid ovttasbargat oktasaš mearridanvuodus ovttas UH-sektoriin, áinnas ásahuvvon fierpmádaga bokte. Bargoguoibmevuodát bivdojuvvojit maidái geahččat mearridanvuodū oktalaččat Erenoamášoahehpa ja fáttmasteaddji praksisa gealboloktema doarjjaortnegiin vai šaddá synergijaeafeakta ortnegiid gaska, stuorát fleksibilitehta ja ollislaš vuoruheapmi gielddain ja fylkkagielddaid gealbovdánemiin. Oaidnit doaibmabijuid oktalaččat ja organiseret fierpmádahkii mii lea jo ásahuvvon, lea maidái mielde njuovžilahttimin gulahallanolbmuid ja koordináhtoriid, sihke skuvlaeaggádis ja UH:s.

Gealbodárbu

Ovttaskas bargoguoibmevuodaid vuoruhansuorgi galgá lea vuodđuduvvon báikkálaš dárbbuide. Báikkálažžan sáhtá dán oktavuodas áddet váldodárbu mii lea vuodđuduvvon fierpmádahkii, gildii dahje gielddajovkui. Dákkár váldodárbbu ferte sirret eanet spesifihka báikkálaš dárbbuide mat gusket ovttaskas skuvllaide.

Dát eaktuda ahte gealbu ja gealbodárbu kártejuvvo. Dát sáhtá leat okta aktivitehtain masa bargoguoibmevuodta ohcá doarjaga. Muhtun gielddaide regiivnnas lea dát buori muddui váldon vuhtii 2021 čavčča KOSIP¹⁵ geavaheami bokte Erenoamášpedagogihka ja fáttmasteaddji praksisa gealboloktema oktavuodas.

Doarjjaortnega njuolggadusaid mielde¹⁶ galgá bargoguoibmevuodta ovttasbargat árvvoštallat gealbodárbbuid ja maidái plánet ja čađahit doaibmabijuid skuvllain (kap. 3.3). Juolluduvvon ruđaid sáhtá geavahit dása (kap. 7.2, juoga mii galgá speadjalastot ovttasbargoforuma árvalusas.

¹⁵ KOSIP: Kártenguorahallan mii guoská

Erenoamášpedagogihka ja fáttmasteaddji praksisa gealboloktemii

¹⁶ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

Vuolábeale tabealla čájeha muhtun guovddáš gealbosurggiid, mat *sáhttet* leat áigejuovdil bargoguoibmevuodáide vuoruhit. Daid galgá válljet daid dárbbuid vuodul mat bohtet ovdan kártemis ja sektorulbmiliin.

Vuodđoahpahusa sektorulbmiliid vuodul lea Ovttasbargoforum ráhkadan dáid vuoruhuvvon vuoruhansurggiid:

Tabealla 1 Áigejuovdilis fáttát

Sektorulbmilat	Vuoruhuvvon suorggit
Buohkain lea buorre ja fátmasteaddji oahppanbiras	<ul style="list-style-type: none"> - Fátmmasteaddji oahppanbiras (sosiálalaččat, fágalaččat ja kultuvrralaččat) <ul style="list-style-type: none"> • Psykososiála oahppanbiras • Árra ángiruššan (gč. boahhte sektorulbmila) • Heivehuvvon oahpahus <ul style="list-style-type: none"> ○ Oahpahit girjáivuoda nammii ○ Kulturhearkivuoha ○ Oahppanpotensiála • Doaibmavejolašvuoha – organisatoralaččat ja pedagogalaččat • Prinsihppa mánnái buoremussan birra
Mánát ja nuorat geat dárbbášit dan, ožžot veahki árrat vai buohkat besset ovdánahttit iežaset potensiálaid	<ul style="list-style-type: none"> - Árra ángiruššan (eastadit, árrat identifiseret, doaibmabidjohábmén) <ul style="list-style-type: none"> • Oahppi stáhtus (fágalaš ja sosiála vuodđokárten) • Ohppiid oahppanpotensiála • Oahppanhástalusaid kárten • Heivehuvvon oahpahus (gč. ovddit sektorulbmila)
Máhttosuorggi bargiin lea alla gealbu	<ul style="list-style-type: none"> - Proseassabargu máhttoovdáneamis - Luohkkájođiheapmi <ul style="list-style-type: none"> • Oahppanjođiheapmi • Gaskavuodájođiheapmi
Buohkat lihkestuvvet oahppamis ja oahpus	<ul style="list-style-type: none"> - Ovttasbargu (fuolaheaddjit, gielddalaš ja stáhtalaš veahkkeapparáhtat) - Ohppiidságastallamat - Ohppiidmielváikkuheapmi

Sihke skuvlaeaiggádat ja UH dárbbášit ekonomalaš einnotahttivuoda. Bargoguoibmevuodát galget čielggadit ekonomalaš juohkima, ja dát galgá boahtit ovdal mearridanvuodus. Dain oktavuodain go bargoguoibmevuodát plánejit doaibmabijuid mat bistet guhkit go jagi, berre daid čielggadit mearridanvuodus. Ovttasbargoforum sáhtta iežas árvalusa vuoruhit juolludit ruđaid guhkit go ovttá jahkái. Ovttasbargoforum addá iežas árvalusa jahkása juolludeami vuodul stáhtabušehta bokte.

Ovttasbargoforum galgá addit árvalusa mii addá «bajilgova mo ovttasbargoforuma aktevrrat háliidit ahte ruđat galget juhkkjuvvot áigejuovdilis doarjjavuostáiváldiid gaskka, maid doaibmabijuid galgá vuoruhit, geat galget searvat ja doaibmabijuid bisttu»¹⁷. Njuolggadusaid mielde¹⁸ sáhtta

¹⁷ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

¹⁸ <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2020-12-22-3201>

ovttasbargoforum vuoruhit muhtun doaibmajuid eará doaibmajuid ovdalii. Dat galgá čalmmustahttojuvvot juolludeamis ja galgá leat vuodđuduvvon guhkesáigge plánii. Geahča tabealla ovttasbargoforuma vuoruhemiin.

Jahkejuvla ja čuovvoleapmi

	O	G	N	C	M	G	S	B	Č	G	S	J
Raporta	15.											
Ohcamuš												1.
Árvalus			15.									
Juolludeapmi				15.								
Guhkesáigge plána árvoštallan					15.							

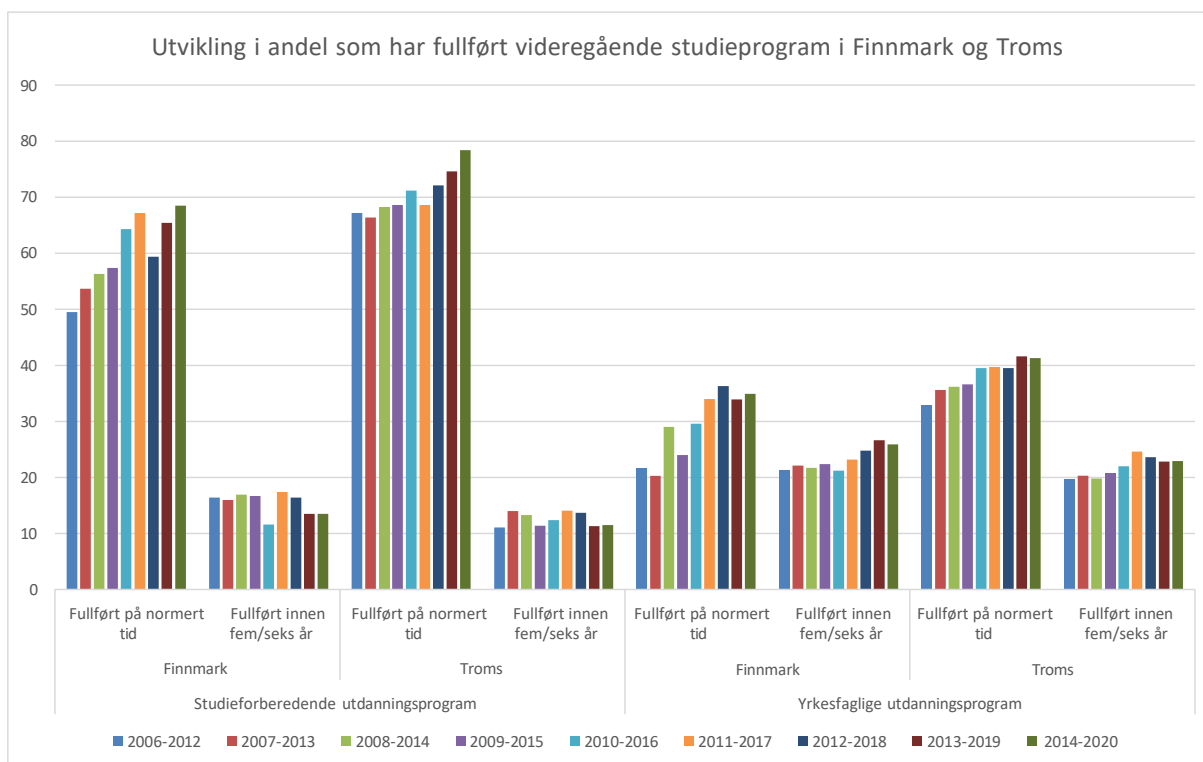
Guhkesáigge plána árvoštallojuvvo vuosttaš geardde jagi manjá, dasto juohke nuppi jagi. Stáhtahálddašeaddjis lea ovddasvástádus čađahit dan vieččadettiin árvalusaid searvi skuvlaeaiggádiin ja ovttasbargoforuma miellahtuin.

Mielddus 1

Romssa ja Finnmárku hástalusat

Doarjjaortnega lánkaásahus oktan Fylkka bajitplánain ja Dekompa guhkesáigge plána muddejit resurssaid DeKompas. Resurssaid vuolggasadji galget leat báikkálaš dárbbut. Gávdnan dihtii dáid dárbbuid, de lea buohtastahtti statistihka¹⁹ okta reaidu čájehit oppalaš hástalusaid Romssa ja Finnmárku fylkkas. Hástalusaid vuodđun lea máhttu mii fátmasta Romssa ja Finnmárku skuvlasektora, dása gullet gielddalaš vuodđoskuvllat, fylkkagielddalaš joatkkaskuvllat, stáhtalaš joatkkaskuvllat ja friddjaskuvllat earret IB-skuvllat. Fylkka oppalaš hástalusaid čájeheami ulbmil lea veahkehit Dekomp ovttasbargoforuma áirasiid máhttit gávdat mearridanvuodu (ohcamušaid) mat bohtet juohke jagi, ja vuoruhit dárbbu mielde.

Váldohástalus Romssas ja Finnmárkkus orru leamen čađahit 13 jagi oahppomannolaga. Geahča vuolábeale diagrámma.



Govus 2 Gallis čađahan joatkkaskuvlla

Dehálaš ovdánandovdomearkkat leat studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaid ja fidnofágalaš oahppoprográmmaid erohusat ja ovddeš Romssa ja Finnmárku erohusat. Lea mearkašan veara ahte fidnofágalaš oahppoprográmmaid leat sorjaveaččat oahpahallimannolagas fitnodagas. DeKomp fidnofága gullá almmatge eará ortnegii go DeKomp skuvla. Finnmárkkus unnimus oahppit čađahit skuvlla, muhto fylkkas leat maiddá čađahanlogut lassánan eanemusat manjimus gávccii jagis. Ohppiid lohku mii lea čađahan studerenráhkkanahhti oahppoprográmma, lea lassánan 66 %:s 82 %:i, ja normerejuvnon áiggis čađahuuvon oahppu lea lassánan 50 %:s 69 %:i. Romssa logut sulastahttet

¹⁹ Gáldut GSI, SSB

eanet riikka gaskameari, ja lea sulastahtán eanet gaskamearálaš ovdáneami. Čielga lassáneapmi lea studerenráhkkanahtti prográmmas 78 %:s 90 %:i, ja normerejuvvon áiggis čađahan oahppu lea lassánan 66 %:s 78 %:i.

Vuolábealde mii čájehat muhtun vejolaš variábeliid mat sáhttet leat mielde čilgemin váldohástalusas: *skuvlastruktuvra visotceahketskuvllaid ja unnitjuhkkon skuvllaid loguiguin, galle oahpaheaddji dohkkehuvvon oahpu haga, boarásmuvvi oahpaheaddjiveahka, oahpahuš sámegielas ja sámegillii ja ohppiid oahppanbiras.*

Vuođđoskuvla

Romssa ja Finnmárku vuođđoskuvlasektoris leat váile 2000 skuvlla main lea oktiibuot su. 27 000 oahppi buot 10 jahkecehkiin, nappo su. 2700 oahppi juohke jahkeceahkis (GSI). Romssa ja Finnmárku vuođđoskuvllain barget 2900 jahkeberggu, dain loguin barget oahpaheaddjit, geat eai deavdde virgáibidjama gealbogáibádusaid oahpahušlága § 10-1 vuođu, 170 oahpaheaddjijahkeberggu (5,9 %).²⁰ Dát lea veahá eanet go riikka gaskamearri mii lea 3,6 %. 10 % oahpaheddjiin geat leat virgáduvvon gielddalaš skuvllain, leat 60 jagi dahje boarrásat ja heitet boahhtevaš jagiid (SSB).

Dat 39 gieldda, Svalbárdda báikkálaštivra ja 20 priváhta organisašuvnna dahje váhnenjoavkku leat skuvlaeaiggádat (GSI). Dušše 1200 oahppi vázzet dan 20 priváhta skuvlla, ja dain leat 170 oahpaheaddjijahkeberggu. Priváhtaskuvllat dagahit 10 % Romssa ja Finnmárku skuvllain, muhto dain lea dušše 4,3 % ohppiin ja 5,8 % oahpaheaddjijahkebergguin.

Sámegiella ja kvenagiella

Gávccii gieldda Romssas ja Finnmárkkus gullet sámegiela hálddašanguvlui, ja oahpahušvuo sámegillii ja sámegielas maiddá eará gielddain Romssas ja Finnmárkkus. Su. 800 oahppis lea sámegiella oahpahušgiellan (GSI) ja su. 2000 oahppis lea sámegiel oahpahuš (GSI, SSB). Romssas ja Finnmárkkus oahpahušvuo eanemusat davvisámegielas ja davvisámegillii. Su. 400 oahppis lea oahpahuš kvenagielas dahje suomagielas nubbigiellan (GSI).

Ohppiin eará riikkain eret, dahje geain leat váhneamat eará riikkain eret, lea muhtun sajiin oahpahuš iežaset eatnigillii ja eatnigielas. Lohku fylkka- ja gielddadásis ii leat almmatge registrerejuvvon GSI-statistihkas. Lea maiddá riikkaidgaskasaš skuvla Romssas mas leat 150 oahppi geain lea eangalsgiella oahpahušgiellan.

Regiovdnaerohusat

Vuođđoskuvladilli Romssas ja Finnmárkkus rievddada sakka regiovnnaid gaskka ja maiddá gielddaid gaskka (tabealla 1).

²⁰²⁰ Oahpahušlága § 10-1, oktan Oahpahušlága §§ 14-1 rájes 14-3 rádjai, earret 14-2 manjimuš teakstabihtá ja 14-3 guokte manjimuš teakstabihtá. Dasa lassiin § 4-2 Láhka ovttaskas skuvllaid birra.

Tabella 2 Vuodđoskuvllaid bajilgovva

	Antall skoler	Herav fádelte skoler	Elevtall totalt	Elevtall fádelte skoler	Elever med undervisning på samisk	Lærere	Andel lærere 60+ år komm.	Lærer-årsverk	Andel uten godkjent utdanning	Lærer-årsverk fádelte skoler	Andel uten godkjent utdanning
RSK Øst-Finnmark	22	13	2410	580	120	452	11 %	349	9 %	99	10 %
RSK Midt-Finnmark	13	8	1190	260	570	222	15 %	169	12 %	50	22 %
RSK Vest-Finnmark	35	17	4470	560	40	610	10 %	500	4 %	94	11 %
Oppvekstnettverket i Nord-Troms	18	12	1660	650	Få	302	13 %	217	6 %	100	8 %
Kompetanseregion Tromsø-området	48	14	9470	560	50	1034	9 %	823	3 %	87	7 %
Kompetanseregion Midt-Troms	20	13	2190	690	0	313	12 %	237	10 %	92	14 %
Kompetansesamarbeidet Indre Midt-Troms	15	7	1650	280	30	270	8 %	206	7 %	45	17 %
Kompetanseregion Sør-Troms	24	12	3810	580	0	479	10 %	389	8 %	87	20 %
Svalbard lokalstyre	1	0	230	0	0	31	3 %	21	1 %	0	0 %
SUM Troms og Finnmark	196	96	27080	4160	810	3713	10 %	2911	6 %	654	13 %

Sullii bealis Romssa ja Finnmárkku skuvllain lea ohppiidlohku vuollil 10 juohke jahkeceahkis, ja dat lea rehkenaston unnitjuhkkon skuvlan. Leat sihke 1.–7.-skuvllat ja 1.–10.-skuvllat, ja daid gaskamearálaš ohppiidlohku lea 43, ja gaskamearálaš oahpaheaddijahkebergu lea su. 7. Eanetlohku Romssa ja Finnmárkku priváhtaskuvllain lea dákkár unnitjuhkkon skuvllat gilážiin gos gielddat leat heaittihan gielddalaš skuvlla, nu ahte priváhtaskuvllat leat leamaš mielde bisuheamen eanet desentraliserejuvvon skuvlastruktuvrra go gieldda. Eanaš unnitjuhkkon skuvllat leat almmatge gielddalaččat.

Lea vuosttažettiin unnitjuhkkon skuvllain gos leat hástalusat oahpaheaddjigealbui, dain skuvllain 13 % oahpaheaddijahkeberguin barget oahpaheaddjit geain ii leat dohkkehuvvon oahppu, ja visotceahketskuvllain lea ges lohku 3 % gaskamearálaččat. Romssa ja Finnmárkku visotceahketskuvllain lea nappo oahpaheaddjilohku seamma buorre go riikagaskameari (4 %). Unnitjuhkkon skuvllat dat leat sivvan dasa go Romssas ja Finnmárkkus leat eanet oahpaheaddjit dohkkehuvvon oahpu haga.

Gávccii gieldda gullet sámegeiela hálddašanguvlui, ja 11 gielddas leat registrerejuvvon oahppit geain lea sámegeiela oahpahušgiellan. Eanetlohku ohppiin geain lea sámegeiela oahpahušgiellan Romssas ja Finnmárkkus vázzet skuvlla Ávjovári eamiálbmotregiovnna guovtti gielddas, Guovdageainnus ja Kárášjogas, gos davvisámegeiela lea majoritehtagiella. RGO-Gaska-Finnmárkkus dat dagahit masá beali ohppiin, ja eatnašat vázzet visotceahketskuvllain. Eará gielddain lea unnitlohku ohppiin geain lea sámegeiela oahpahušgiellan, muhto dain gielddain sáhtta eambbosiin leat oahpahuš sámegeielas.

Okta eará hástalus muhtun regiovnain ja gielddain lea ahte oahpaheaddjit boarásmuvvet, ja mii leat dás geahčadan galle oahpaheaddji gielddalaš skuvllain (KOSTRA-datas SSB:s eai leat priváhta skuvllat) leat 60+ jagi, eai ge leat šat bargamin nu guhká. Dát lohku lea 10 % olles Romssas ja Finnmárkkus, muhto čielgasamosit alit Gaska-Finnmárkku ja Davvi-Romssa regiovnain. Dát rievddada maiddái eanet gielddaid gaska, ja Čáhcesullo ja Várggáid gielddain Nuorta-Finnmárkkus, Porsággus, Guovdageainnus ja Kárášjogas Gaska-Finnmárkkus, Láhpis Oarje-Finnmárkkus, Návuonas, Ráissas ja Skiervvás Davvi-Romssas, Gálssas lahka Romssa, ja Ivvárstádiin, Rivttáin ja Dielddanuoris Máttá-Romssas leat olu oahpaheaddjit geat leat 60+ jagi. Eanetlohku dáid gielddaid skuvllain gos leat olu boarrásat oahpaheaddjit, leat unnitjuhkkon skuvllas.

Joatkkaskuvla

Leat oktiibuot 26 joatkkaskuvlla Romssas ja Finnmárkkus, ja dain leat 20 skuvlla fylkkagielddalaččat. Dasa lassin bohtet dat guokte joatkkaskuvlla Guovdageainnus ja Kárášjogas mat leat stáhtalaš skuvllat, ja main lea sierra oktasaš stivra. Svalbárddas jođiha Svalbárdda báikkálaštivra joatkkaskuvlla Longyearbyen skuvlla oassin. Leat maiddái golbma priváhta skuvlla: ovddeš gielddalaš

Báhcavuona joatkkaskuvla, Norgga njunušvaláštallanskuvla (NTG) Romssas ja kristtalaš Nordborg joatkkaskuvlla Finnsnesas Sáččá gielddas.

Dan 26 joatkkaskuvllas leat oktiibuot 8300 oahppi golmma luohkkáeahkis, ja 2800 fidnooahppi (Udir). 25 skuvllas dan 26 skuvllas lea studerenráhkkanahhti oahppofálaldagat, ja oktiibuot 4900 oahppi vázzet dáin fálaldagain (eatnašat Jo3:s, dása gullá maiddá lasáhus) 21 skuvllas dan 26 skuvllas leat fidnofágalaš oahppoprográmmat, ja dain leat su. 3300 oahppi (vuosttažettiin Jo1 ja Jo2) ja 2800 fidnooahppi. Joatkkaskuvlla 1. dásis (Jo1) eanetlohku vállje fidnofágalaš oahppoprográmmaid (56 %) Romssas ja Finnmárkkus, ja 44 % ges válljejit studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaid. Lohku mii vállje fidnofága lea stuorát Romssas ja Finnmárkkus go riikkadásis, gos 49 % válljejit fidnofága ja 51 % studerenráhkkanahhti oahppoprográmmaid vuosttaš dásis (Jo1).

Guokte joatkkaskuvlla leat sámi ja stáhtalaš eaiggádan joatkkaskuvllat Guovdageainnus ja Kárášjogas. Dáin skuvllain lea olu oahpahus sámegillii, ja oktiibuot 170 oahppis lea sámegiella vuosttašgiellan. Dasa lassin leat oahppit geain lea oahpahus sámegielas eará joatkkaskuvllain, muhto lea eanaš sámegiella nubbigiellan, mii oktiibuot 260 joatkkaskuvlaohppiin Romssas ja Finnmárkkus lea.

Oktiibuot leat 1470 oahpaheaddji joatkkaskuvllain mat barget 1320 jahkebarggu (SSB) Romssas ja Finnmárkkus. Dasa lassin bohtet eará bargit mat oktiibuot dagahit su. 2000 jahkebarggu Romssa ja Finnmárkku joatkkaskuvllain. Oahpaheaddjit leat statistihkas juhkkovuvon gealbbu mielde, muhto danne go kvalifikašuvdnagáibádusat rievddadit studerenráhkkanahhti ja fidnofágalaš oahppoprográmmaid gaska, de mii eat sáhte earuhit oahpaheddjiid geat devdet ja eai deavdde gealbogáibádusaid, seamma láhkai go vuodđoskuvllas. Dan 1470 oahpaheaddjis leat 480 (32 %) oahpaheaddjis alit oahppu ja oahpaheaddjioahppu dahje pedagogalaš oahppu, ja 760 (52 %) oahpaheaddjis lea unnit oahppu ja oahpaheaddjioahppu dahje pedagogalaš oahppu. Oahpaheddjiid lohku, geain lea eará alit oahppu, muhto ii pedagogihkka, lea 140 (9 %), ja loahppa 100 (7 %) oahpaheaddjis ii leat alit oahppu ii ge pedagogihkka. Logut leat masá seamma go riikkagaskamearis, muhto nátionálalaččat leat eambbosiin alit oahppu ja pedagogihkka (36 %), unnit oahppu ja pedagogihkka (49 %) ja 10 %:s ges lea eará alit oahppu, muhto ii pedagogihkka, ja 5 %:s ii leat oahppu.

Regiovdnaerohusat

Joatkkaskuvllaid dilli rievddada olu oahppofálaldagaid ja sturrodagaid hárrái, ja leat čielga erohusat viidodagas. Tabealla 2 čájeha fálaldaga seamma regiovnain go vuodđoskuvla, muhto Gaska-Romssa guovtti regiovna galgá geahččat oktan joatkkaskuvlla dásin.

Tabealla 3 Bajilgovva joatkkaskuvllain

	Elever				Andel yrkesfag av vg1 elever	Tilbudsbredde vg 1		
	Antall skoler	Studieforberende	Yrkesfaglig	Sum		Ulike studieforberende tilbud	Ulike yrkesfaglige	Sum tilbud
Øst-Finnmark	5	393	382	775	62 %	4	10	14
Midt-Finnmark	3	179	172	351	56 %	4	7	11
Vest-Finnmark	3	774	651	1425	64 %	5	9	14
Nord-Troms	1	172	136	308	66 %	2	5	7
Tromsøområdet	7	2010	939	2949	43 %	6	8	14
Midt-Troms	4	643	715	1358	69 %	5	9	14
Sør-Troms	2	679	409	1088	52 %	4	8	12
Svalbard	1	35	10	45	43 %	2	1	3
SUM Troms og Finnmark	26	4885	3414	8299	56 %	7	13	20

Stuorra skuvllat main ohppiidlohku lea badjel 500, leat Álttás, Romssas, Sáccás ja Hársttáin, ja Girkonjárdga, Hámmarfeastta, Davvi-Romssa ja Beardu skuvllain ges leat badjel 300 oahppi. Romssas leat golbma stuorámus skuvlla juogo studerenráhkkanahatti dahje fidnofágalaš skuvllat, ja Hársttáin leat maiddá rievtti mielde juohkán dan guovtti stuorra skuvlla ná. Girkonjárdga, Hámmarfeastta, Álttá, Davvi-Romssa, Sáccá ja Beardu skuvllain ges leat govda fálaldagat ja fállet sihke studerenráhkkanahatti ja fidnofágalaš oahppoprográmmaid.

Eanaš skuvllat leat unnit. Viđa skuvllas Finnmárkkus ja Svalbárdda skuvllas leat gaskal 30 ja 100 oahppi, ja dáin skuvllain lea ráddjejuvvon fálaldat. Dasa lassin leat Davvinjárdgajoatkkaskuvllas oahppit unnit gielddain nu gohčoduvvon LOSA-ortnegis, ja dát oahppit leat iežaset gielddaid vuodđoskuvllain. Romssas leat unnimus skuvllat veahá stuorábut gaskal 100 ja 200 ohppiin, ja dáid gaskkas leat sihke priváhtaskuvllat ja skuvllat unnit báikkiin.

Leat eanaš oahppit Romsa-guovllu joatkkaskuvllain, eanet go eará skuvllain Romssas ja eanet go Finnmárkkus. Romsa-guovllu lea čielgasit earálágan go eará regionnat, go eanetlohku Jo1-ohppiin válljejit studerenráhkkanahatti oahppoprográmmaid, ja eanetlohku ohppiin eará regionnain nannámis ges válljejit fidnofágaid. Davvi-Romssas ja Gaska-Romssas guokte Jo1-oahppi golmma oahppis válljejit fidnofága, ja Nuorta- ja Oarje-Finnmárkkus leat badjel 60 % geat válljejit fidnofága.

Fálaldagat

Vai oazžu gova fálaldagain mat leat iešguđet regionnain, de leat geahččan olles fálaldaga viidodaga maid áigejuovdilis skuvllat fállet juohke regionnas fylkkas. Nannáma unnimus regionnat leat Gaska-Finnmárku ja Davvi-Romsa, ja dáin leat unnit fálaldagat go eará regionnain. Davvi-Romssas dušše Davvi-Romssa joatkkaskuvlla fállá fálaldagaid, ja dán skuvllas leat oktiibuot čieža oahpposuorggi Jo1-dásis, ja vihtta dain leat fidnofágalaš suorggi. Gaska-Finnmárkkus leat golbma skuvlla, ee. guokte sámi joatkkaskuvlla, ja oppalaš fálaldat lea stuorát go Davvi Romssas, muhto dat eai leat ovttá skuvllas.

Eará regionnain lea sullii seamma stuorra fálaldat Jo1-dásis, 4–6 studerenráhkkanahatti oahppoprográmma ja 8–10 fidnofágalaš oahppoprográmma. Fálaldagat rievddadit almmatge gaskal Romsa-guovllu ja Máttá-Romssa gos buot leat Romssas ja Hársttáin, ja Oarje-Finnmárkkus ges eanaš lea Álttás, muhto leat unnit fálaldagat muđui regionnas, ja Gaska-Romssas ja Nuorta-Finnmárkkus gos fálaldagat leat mángga báikkis ja skuvllas. Ja vaikko Jo1-dási fálaldat lea oalle dábálaš buot dáid stuorát regionnain, de leat čielga erohusat fidnofágaid Jo2-dásis mas Romssas leat eanemus spesialiserenvejolašvuodát, ja gos maiddá leat erohusat eará regionnain gaska.

Ohppiid oahppanbiras

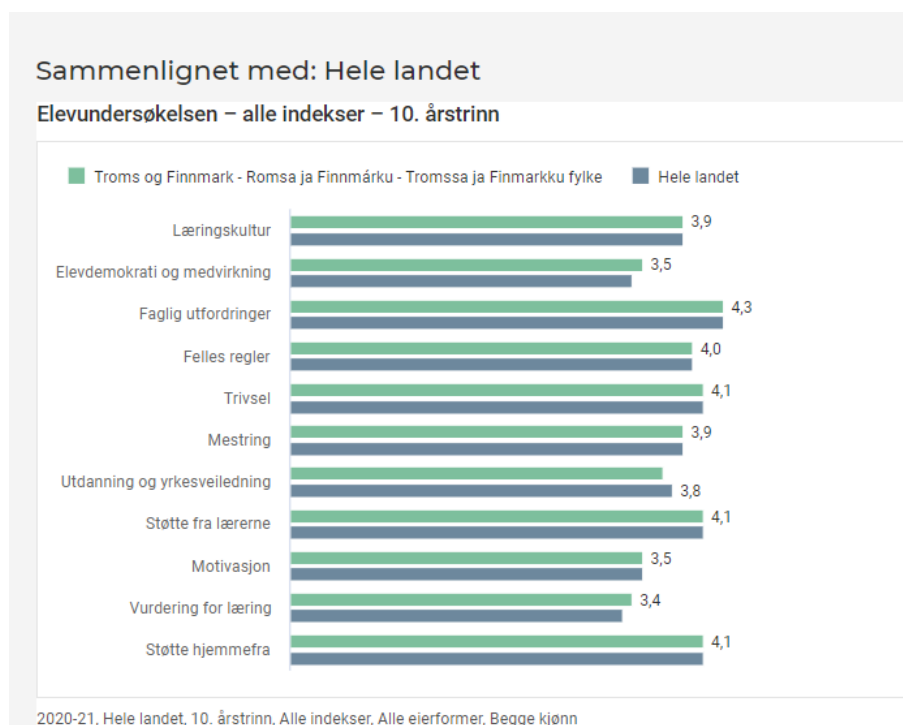
Ohppiidiskadeapmi

Ohppiid oahppanbiras orru leamen oppalaš hástalus fylkkas. Ohppiidiskadeapmi čájeha heajos bohtosiid guovddáš surggiin nugo oahppankultuvra, máhtestuvvan ja mokta. Seammás leat stuorra erohusat fylkkas. Muhtun gielddaid bohtosat leat kritihkalaš rájá vuolábealde buot surggiin, ja eará gielddat ges eai leat kritihkalaš rájá vuolde guđege suorggis. Gieldda sturrodat ii oro váikkuheamen bohtosiidda, ja mii oaidnit seamma erohusaid miehtá fylkka. Statistihka čájeha maiddá ahte muhtun gielddat ovdánit sakka, go geahččá ohppiid iešraporterema ohppiidiskadeamis.

Mañimušjagiohppiid árvvoštallamat mañimuš skuvlajagi (2020–21) leat sullii seamma Romssas ja Finnmárkkus go muđui riikkas. Heajumus boadus ja nu maiddá eanemus hástalusat leat «oahppama árvvoštallamis», «movttas» ja «ohppiidemokratijias ja mielváikkuheamis» (gč. 3. govvosa).

Ovddit skuvlajagi bohtosat mat ledje juhkojuvvon Finnmárkun ja Romsan, čielgasit čájehit erohusaid, mas Finnmárku lea gaskameari vuolde ja Romsa ges gaskameari alde dahje aiddo

bajábealde. Dain seamma fáttáin ledje maiddái heajos bohtosat jagiin 2019–2020, muhto Finnmárkkus guske dat vel daidda dehálaš surggiide «oahppu ja fidnobagadus» ja «oahppankultuvra».



Govus 3 Ohppiidiskadeapmi 10. jahkeceahkki

Ohppiidiskadeapmi 7. ceahkis mannan skuvlajagis čájeha maiddái hui seammalágan bohtosiid Romssas ja Finnmárkkus riikka ektui, ja unnit erohusaid bohtosiin iešguđet fáddásurggiin. Lea almmatge dán ceahkis ahte «movttas», «oahppama árvoštallamis» ja «ohppiiddemokratiijas ja mielváikkuheamis» leat heajumus bohtosat. Jagi ovdal ledje maiddái Finnmárkkus ja Romssas sierra bohtosat 7. ceahkis, muhto dán ceahkis eai lean stuorra erohusat dan dalá guovtti fylkkas.

Kapihtal 9A-áššit

Dat galle ášši leat dieđihuvvon oahpahušlága kapihtal 9A vuodul, leat maiddái oassin fylkka hástalusain. Romssa ja Finnmárkku Stáhtahálddašeaddji oažžu, go geahččá olmmošlogu, eanemus oktavuodáváldimiid riikkas váhnemiin ja ohppiin geat dieđihit ahte sin mielas ii leat skuvlabiras oadjebas ja buorre. 2021 álgojahkebealis ledje Romssas ja Finnmárkkus dieđihuvvon 2,9 ášši juohke 1000 oahppis. Go buohtastahtá Nordlánddain ja Innlandetiin, de ledje 1,1 ášši juohke 1000 oahppis. Eará fylkkain lea juogo 1 ášši dahje vuollil 1 ášši juohke 1000 oahppis. Olu dáid áššiid mihtilmasvuohta lea ahte ii leat sáhka árbevirolaš givssideamis, muhto váilevaš fátmasteapmi searvevuhtii. Olu áššiin stáhtahálddašeaddji oaidná ahte lea sáhka erenoamášoahpahas dahje heiveheamis mii ii oktiivástit doarvá oahppi dárbei, ja ahte oahpahas organiseren dagaha ahte oahppi ii dovda iežas oadjebassan skuvllas. Áššiin main oahppit vásihit ahte ollesolmmoš skuvllas loavkašuhtá sin, stáhtahálddašeaddji oaidná ahte lea dájvja sáhka dustemis ohppiid geain leat hástalusat. Gealbu erenoamášpedagogalaš suorggis váilu dájvja dákkár áššiin, ja dat sáhtta dagahit ahte čoavdá áššiid boastut go dat čuožžilit.

Oahpaheaddjigealbu vs. skuvlaboadus

Ivar Lie UiT:s lea geahčadan leat go statistihkalaš oktavuodát gaskal oahpaheaddjigealbba go lea mihtiduvvon oahpaheddjiid loguin geain ii leat dohkkehuvvon oahppu, ja vuođđoskuvlačuoggáid, eksámenbohtosiid ja nationála geahččalemiid. Eksámenbohtosat eai gávdno manjimus guovtti skuvlajagis, ja váilu nana dáhtavuodđu olu gielddain dan ovdal, nu ahte analysa lea váilevaš.

Oppalaččat leat dát statistihkalaš oktavuodát heajut, ii oktage dain leat mearkkašahhtit:

- Oahpaheaddjioahpu ja vuođđoskuvlačuoggáid gorri lea sihke regiovdnadásis ja gielddadásis áibbas soaittáhat, korrelašuvdna lea masá 0.
- Oahpaheaddjioahpu ja eksámenbohtosiid goris lea heajut vuođđu, ja bohtosat gielddadásis leat áibbas soaittáhagas, muhto regiovdnadásis dat ii leat nu mearkkašahhti.
- Oahpaheaddjigealbba ja nationála geahččalemiid gorri lea maiddá soaittáhagas gielddadásis, muhto lea vuollegis tendensa oktavuhtii regiovdnadásis. Dát ii leat almmatge stuoris, go smiehttá ahte jáhkehahttivuohta das ahte oktavuoha lea soaittáhat, lea stuorát go 5 % ja nu šaddá eahpesihkar.

Mii fertet eaktudit ahte oahpaheaddjigealbu váikkuha skuvlabohtosii oppalaš eaktun, vaikko statistihkalaš oktavuodát leat heajut. Heajos statistihkalaš oktavuodáin sáhttá maiddá leat oktavuoha mo oahpaheaddjigealbu mihtiduvvo (dás lea álkes erohus dohkkehuvvon ja ii dohkkehuvvon oahpus), maid skuvlabohtosiid mihtida ja man dásis analysat dahkkojit.

Rekrutteret ja doalahit gealbba

UiT 2021, 2019 ja 2017 kandidáhttaguorahallamat addet muhtun dieđuid mat gusket oahpahasjodihemi (N=49), oahpaheddjiid fágadidaktihka (N=17), pedagogihka (N=40), erenoamášpedagogihka (N=62) ja logopediija (N=14) masterkandidáhtaid bargodillái 1–2,5 jagi manjá go čađahedje oahpu. Eanaš masterpedagogat leat ollesáiggebarggus, ii oktage lean barggu haga. Unnán olbmot barget oasseáiggis. Buohkat geain lea oahpahasjodihemi master ja oahpaheddjiid fágadidaktihka master, barge ollesáiggis, ja dat guoskkai 95 % pedagogihkkamasterii ja erenoamášpedagogihkkamasterii. Dušše sis geain lea logopediijamaster, lea erohus, 69 % barge ollesáiggis, 31 % barge oasseáiggis, ja eatnašat dain badjel 50 %.

2021, 2019, 2017 ja 2015 kandidáhttaguorahallamat fátmastit 67 vuođđoskuvlaoahpaheaddji geat leat váldán oahpu Finnmárkkus. 99 % dain barge 1–2,5 jagi manjá čađahuvvon oahpu, 88 % vuođđoskuvllas, 5 % joatkkaskuvllas ja 6 % eará doaimmain.

Bargosadji

Masterpedagogaid gaskkas leat sii, geain lea oahpahasjodihemi ja oahpaheddjiid fágadidaktihka, geat eanemusat barget skuvllain, dát guoská golbma njealjádassii goappašiid joavkkuin. Sin gaskkas geain lea oahpahasjodihemi, unnit oassi bargá mánáidgárddiin, ja earát ges geain leat dát guokte oahpu, barget almmolaš hálddašeami ja alit oahpus. Sii, geain lea pedagogihka, erenoamášpedagogihka ja logopediija master, leat veahá eanet leavvan mángga sektorii ja bálvalussii. Go dušše bealli erenoamášpedagogain ja pedagogihkkamasteriin barget skuvllain, de unnit oassi olbmui logopediijamasteriin barget skuvllas. Jus mii lasihat mánáidgárddiid, gos goalmmás logopedain barget, ja maiddá muhtumat dan guovtti eará kandidáhttajoavkkuin, de oktiibuot 6 erenoamášpedagoga 10 erenoamášpedagogas ja sullii bealli olbmui geain lea pedagogihkkamaster dahje logopediijamaster, barget skuvllain ja mánáidgárddiin. Ii leat stuorra erohus gaskal erenoamášpedagogain geat leat váldán oahpu Álttás ja Romssas guđe surggiin barget.

Nubbi bealli logopedain barget dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusain, ja dušše goalmmás erenoamášpedagogihka masteriin dahket seamma. Muhtumat geain lea pedagogihkkamaster, barget maiddá dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalusain, muhto eambbosat barget eará almmolaš bálvalusain,

oktiibuot njealjádasoassi bargá almmolaš hálddašeamis ja alit oahpuin. Unna oasáš buohkain dán golmma joavkkus bargá priváhta bálvalusdoaimmain, muhto 92–94 % almmolaš bálvalusain nugo vuolábeale tabealla čájeha.

	Andel vidg. skole	Andel grunnskole	Andel barnehage	Skole og oppvekst summert	Andel sosiale tjenester	Andel helse/pleie	Helse og sosial summert	Andel off forv.	Andel høyere utd/forskning	Annet off. summert
Fagdidaktikk master	25 %	50 %	0 %	75 %	0 %	0 %	0 %	6 %	19 %	25 %
Pedagogikk master	18 %	21 %	11 %	50 %	8 %	11 %	18 %	13 %	13 %	26 %
Spesialpedagogikk master	8 %	38 %	16 %	62 %	26 %	2 %	28 %	2 %	2 %	3 %
Logopedi master	0 %	15 %	31 %	46 %	31 %	15 %	46 %	0 %	0 %	0 %
Utdanningsledelse erf.master	14 %	58 %	14 %	86 %	2 %	0 %	2 %	9 %	2 %	12 %

Eatnašat leat rekrutterejuvvon Davvi-Norggas, ja eatnašat barget maiddái riikkaoasis. Dat guoská buohkaide gain lea oahpaheddjiid fágadidaktihka master, ja badjel 90 % erenoamášpedagogaide (91 %) ja sidjiide geat leat váldán vásáhusvuđot mastera oahpajodihemis (91 %). Sin searvvis gain lea pedagogihkamaster, lea maiddái 87 % geat barget riikkaoasis, muhto dušše 73 % sis gain lea logopediijamaster. Eatnašat barget Romssas ja Finnmárkkus, ja erenoamášpedagogaide searvvis geat leat váldán oahpu Álttás, barget 60 % Finnmárkkus, 40% Oarje-Finnmárkkus Álttá lahka, ja 20 % muđui fylkkas. Oktiibuot 84 % dáin barget Finnmárkkus dahje Romssas. Sii geat leat váldán oahpu Romssas, barget eanaš Romssa fylkkas, ja erenoamážit Romssa gávppoga regiivnnas. 60 % sis gain lea erenoamášpedagogihka master ja leat váldán oahpu Romssas, barget Romssa regiivnnas guovllus, 17 % barget muđui Romssa fylkkas ja 9 % Finnmárkkus. Daid olbmuid lávdamis gain lea pedagogihkamaster, lea eanaš seamma minsttar das gos barget, 61 % Romssa gávppoga regiivnnas, 11 % muđui Romssa fylkkas, ja 11 % Finnmárkkus. Dat veahá logopedat leat lávdan eanebuš riikkaoassái, 27 % Finnmárkui, 27 % Romsii ja 18 % Nordlándii. Nubbin stuorámuš kandidáhttajoavku erenoamášpedagogaide maŋŋá leat sii gain lea vásáhusvuđot master oahpajodihemis, ja eatnašat sis leat váldán oahppu čoahkkanemiid bokte Romssas. Bealli dáin barget Romssa gávppogis (51 %), ja 20 % ges barget muđui Romssa fylkkas, 13 % Finnmárkkus ja 7 % Nordlánddas. Muđui barget masá buohkat gain lea oahpaheddjiid fágadidaktihka master Romssa gávppoga regiivnnas (88 %), ja loahppa 12 % barget Finnmárkkus.

Finnmárkku vuodđoskuvlaoahpaheaddjioahpu vástádušat čájehit ahte 63 % studeanttain leat rekrutterejuvvon Finnmárkkus ja Davvi-Romssas. 67 % almmuha iežaset bargat Finnmárkkus ja Davvi-Romssas, dat mearkkaša ahte guokte goalmádasa oahpaheaddjistudeanttain geat studerejit Finnmárkkus, rekrutterejuvvojit regiivdnii.